ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 16ης Οκτωβρίου 2001 *

Στην υπόθεση C-212/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunal de travail de Mons (Βέλγιο) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Salvatore Stallone

και

Office national de l'emploi (ONEM)

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 1, στοιχείο στ', περίπτωση i, και 68, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμ-

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

βουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. Gulmann (εισηγητή), προεδρεύοντα του τρίτου τμήματος, J.-P. Puissochet και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Tizzano
γραμματέας: D. Louterman-Hubeau, προϊσταμένη τμήματος,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο S. Stallone, εκπροσωπούμενος από τον D. Rossini, συνδικαλιστικό εκπρόσωπο,

— το Office national de l'emploi (Εθνικό Γραφείο Απασχόλησης, στο εξής: ONEM), εκπροσωπούμενο από τον A. Bridoux-Culem, avocat,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Snoecx,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την R. Silva de Lapuerta,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους P. Hillenkamp και D. Martin,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του S. Stallone, της Βελγικής Κυβέρνήσεως και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 29ης Μαρτίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 7ης Ιουνίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 24ης Μαΐου 2000 που περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 30 Μαΐου 2000, το Tribunal du travail de Mons υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς με την ερμηνεία των άρθρων 1, στοιχείο στ', περίπτωση i, και 68, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβου-

λίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1, στο εξής: κανονισμός).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του S. Stallone και του ONEM, σχετικής με την απόφαση του ONEM να απορρίψει την αίτηση του S. Stallone για τη χορήγηση επιδόματος ανεργίας υπολογιζομένου με αυξημένο συντελεστή, τον λεγόμενο συντελεστή «αρχηγού οικογενείας».

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

3 Το άρθρο 1 του κανονισμού, που τιτλοφορείται «Ορισμοί», έχει ως εξής:

«Για την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού:

[...]

στ) i) ως "μέλος της οικογένειας" νοείται κάθε πρόσωπο που ορίζεται ή αναγνωρίζεται ως μέλος της οικογένειας ή που ορίζεται ως μέλος του νοικοκυριού από τη νομοθεσία, δυνάμει της οποίας καταβάλλονται οι παροχές [...]· πάντως, αν οι νομοθεσίες αυτές θεωρούν ως μέλος της οικογένειας ή του νοικοκυριού μόνον το πρόσωπο που ζει υπό τη στέγη του μισθωτού ή μη μισθωτού, ο όρος αυτός θεωρείται ότι πληρούται όταν η συντήρηση του εν λόγω προσώπου βαρύνει κυρίως τον εργαζόμενο μισθωτό ή μη [...].»

4 Το άρθρο 68, παράγραφος 2, του κανονισμού, που περιέχεται στον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαιο 6, το οποίο τιτλοφορείται «Ανεργία», έχει ως εξής:

«Ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου προβλέπει ότι το ποσό των παροχών ποικίλλει ανάλογα με τον αριθμό των μελών της οικογένειας, λαμβάνει υπόψη και τα μέλη της οικογένειας του ενδιαφερομένου που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, σαν να κατοικούσαν στο έδαφος του αρμοδίου κράτους. Η διάταξη αυτή δεν ισχύει αν, στη χώρα κατοικίας των μελών της οικογένειας, άλλο πρόσωπο έχει δικαίωμα παροχών ανεργίας για τον υπολογισμό των οποίων λαμβάνονται υπόψη τα μέλη της οικογένειας.»

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

5 Βάσει του άρθρου 66 του βασιλικού διατάγματος της 25ης Νοεμβρίου 1991, περί ανεργίας (*Moniteur belge* της 31ης Δεκεμβρίου 1991, σ. 29888, στο εξής: βασιλικό διάταγμα), προϋπόθεση για τη χορήγηση των προβλεπόμενων στο διάταγμα αυτό επιδομάτων είναι να έχει ο άνεργος την κατοικία του στο Βέλγιο· επιπλέον, πρέπει να κατοικεί πραγματικά στο Βέλγιο.

6 Το άρθρο 110, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος έχει ως εξής:

«Ως "εργαζόμενος με οικογενειακά βάρη" νοείται ο εργαζόμενος που:

1) συγκατοικεί με σύζυγο που δεν διαθέτει ούτε επαγγελματικό εισόδημα ούτε υποκατάσταστο εισόδημα· σε αυτή την περίπτωση δεν λαμβάνεται υπόψη η ενδεχόμενη ύπαρξη εισοδημάτων άλλων προσώπων που συγκατοικούν με τον εργαζόμενο.

2) δεν συγκατοικεί με σύζυγο αλλά συγκατοικεί αποκλειστικά με:

α) ένα ή περισσότερα τέκνα, υπό τον όρο ότι δικαιούται οικογενειακού επιδόματος για τουλάχιστο ένα από αυτά ή ότι κανένα από αυτά δεν διαθέτει επαγγελματικό εισόδημα ή υποκατάστατο εισόδημα·

β) ένα ή περισσότερα τέκνα και άλλους συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι και του τρίτου βαθμού, υπό τον όρο ότι δικαιούται οικογενειακού επιδόματος για τουλάχιστο ένα από αυτά τα τέκνα και ότι οι άλλοι συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας δεν διαθέτουν επαγγελματικό εισόδημα ή υποκατάστατο εισόδημα·

γ) έναν ή περισσότερους συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι και του τρίτου βαθμού που δεν διαθέτουν ούτε επαγγελματικό εισόδημα ούτε υποκατάστατο εισόδημα·

[...]».

7 Το άρθρο 114, παράγραφος 3, του βασιλικού διατάγματος προβλέπει ότι, για τον εργαζόμενο με οικογενειακά βάρη και για όσο διάστημα είναι άνεργος, το βασικό ημερήσιο ποσό του επιδόματος ανεργίας προσαυξάνεται, λόγω απώλειας του μοναδικού εισοδήματος, κατά το 5% των μέσων ημερήσιων αποδοχών.

8 Όσον αφορά την έννοια της «συγκατοίκησης», το άρθρο 59 της υπουργικής αποφάσεως της 26ης Νοεμβρίου 1991, για τη θέσπιση διατάξεων εφαρμογής του βασιλικού διατάγματος (*Moniteur belge* της 25ης Ιανουαρίου 1992, σ. 1593), έχει ως εξής:

«Ως συγκατοίκηση νοείται η συνύπαρξη δύο ή περισσοτέρων προσώπων υπό την ίδια στέγη και η κατά κανόνα από κοινού ρύθμιση των ζητημάτων του νοικοκυριού.

Θεωρείται επίσης ότι συγκατοικούν τα μέλη του νοικοκυριού που:

1) υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία ή υπηρετούν θητεία αντιρρησία συνειδήσεως·

2) διατρέχουν τους δώδεκα πρώτους μήνες φυλακίσεως, περιορισμού ή εγκλεισμού σε ίδρυμα για ψυχασθενείς·

3) έχουν προσωρινά άλλη κατοικία για επαγγελματικούς λόγους.»

Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

9 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι ο S. Stallone, Ιταλός υπήκοος, κατοικεί στο Βέλγιο. Αφού εργάστηκε ως μισθωτός στο Βέλγιο από τις 16 Μαΐου 1977 έως τις 19 Φεβρουαρίου 1978, απέκτησε για πρώτη φορά δικαίωμα για επίδομα ανεργίας στο Βέλγιο στις 20 Φεβρουαρίου 1978. Επ' ευκαιρία της αιτήσεώς του για τη χορήγηση του επιδόματος, επισήμανε ότι ζούσε με τη σύζυγό του και με ένα από τα τέκνα του.

10 Από τις γραπτές παρατηρήσεις του ONEM προκύπτει ότι η σύζυγος και τα τέκνα του S. Stallone εξακολούθησαν να κατοικούν μαζί του στο Βέλγιο μέχρι την 1η Μαΐου 1991, οπότε επέστρεψαν να ζήσουν στην Ιταλία.

11 Στις 20 Σεπτεμβρίου 1993, ο προσφεύγων της κύριας δίκης υπέβαλε στις υπηρεσίες του ONEM, με έντυπο υπό τον τίτλο «αίτηση εξαιρέσεως λόγω ανωτέρας βίας», αίτηση για την καταβολή επιδόματος ανεργίας με συντελεστή «αρχηγού οικογενείας», ήτοι με τον αυξημένο συντελεστή που ισχύει για τους εργαζόμενους με οικο-

γενειακά βάρη, υπό την έννοια του άρθρου 110, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος. Η αίτησή του στηριζόταν στο γεγονός ότι, μολονότι η σύζυγός του και τα τέκνα του κατοικούσαν στην Ιταλία, στην πράξη αυτός έφερε το βάρος της συντηρήσεώς τους.

12 Το ONEM απέρριψε την αίτηση του S. Stallone, αλλά προφανώς δεν κοινοποίησε τη σχετική απόφασή του. Ο S. Stallone πληροφορήθηκε παρεμπιπτόντως την απόρριψη της αιτήσεώς του την 1η Δεκεμβρίου 1993, όταν παρουσιάστηκε στον αρμόδιο φορέα για την πληρωμή του επιδόματος ανεργίας.

13 Κατόπιν της απορρίψεως της αιτήσεώς του από το ONEM, ο S. Stallone άσκησε, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, προσφυγή κατά της αποφάσεως περί απορρίψεως. Λόγω της προφανούς αντιθέσεως μεταξύ, αφενός, της βελγικής κανονιστικής ρυθμίσεως και, αφετέρου, των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, το Tribunal du travail de Mons αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιβαίνει το άρθρο 110, παράγραφος 1, σημεία 1 και 2, του βασιλικού διατάγματος της 25ης Νοεμβρίου 1991, περί ανεργίας, στο πρωτογενές και στο παράγωγο ευρωπαϊκό δίκαιο, ειδικότερα δε, στα άρθρα 1, στοιχείο στ', και 68, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996, ως έχουν σήμερα ή ως είχαν κατά την περίοδο από 1ης Δεκεμβρίου 1990 έως σήμερα, καθόσον η εθνική αυτή νομοθετική διάταξη εξαρτά τη χορήγηση ευνοϊκότερου επιδόματος ανεργίας από τον όρο της συγκατοικήσεως με ορισμένα μέλη της οικογένειας και όχι αποκλειστικά από τον όρο της κύριας ή ουσιαστικής επιβάρυνσης με τη συντήρησή τους;»

14 Με το ερώτημα αυτό το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν μια εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίδικη, βάσει της οποίας η χορήγηση επιδόματος ανεργίας με αυξημένο συντελεστή εξαρτάται από την συγκατοίκηση του ανέργου με τα μέλη της οικογένειάς του στο έδαφος του αρμόδιου κράτους μέλους, αντιβαίνει

στο άρθρο 68, παράγραφος 2, του κανονισμού, σε συνδυασμό με το άρθρο του 1, στοιχείο στ', περίπτωση i.

15 Κατ' αρχάς πρέπει να υπομνησθεί ότι η πρώτη περίοδος του άρθρου 68, παράγραφος 2, του κανονισμού προβλέπει ότι «ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου προβλέπει ότι το ποσό των παροχών ποικίλλει ανάλογα με τον αριθμό των μελών της οικογένειας, λαμβάνει υπόψη και τα μέλη της οικογένειας του ενδιαφερομένου που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, σαν να κατοικούσαν στο έδαφος του αρμοδίου κράτους».

16 Όπως ορθά τονίζει η Επιτροπή, η διάταξη αυτή στηρίζεται στην αρχή ότι δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται διαφορετικά ο άνεργος του οποίου η οικογένεια κατοικεί, όπως αυτός, στο κράτος μέλος υποδοχής και ο άνεργος του οποίου η οικογένεια κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. Σκοπός του άρθρου 68, παράγραφος 2, του κανονισμού είναι να αποφευχθεί η θέσπιση έμμεσης διάκρισης σε βάρος των διακινούμενων εργαζομένων, καθότι, στην ουσία, αυτοί είναι που θίγονται από την προϋπόθεση κατοικίας των μελών της οικογένειάς τους στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής. Επομένως, η διάταξη αυτή συνιστά συγκεκριμένη έκφραση του κανόνα της ίσης μεταχειρίσεως που θεσπίζει το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού.

17 Ακολούθως επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 68, παράγραφος 2, του κανονισμού έχει εφαρμογή σε εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίδικη, η οποία, όπως επισημαίνει το εθνικό δικαστήριο με την απόφαση περί παραπομπής, επιβάλλει εμμέσως πλην σαφώς την προϋπόθεση της κατοικίας των μελών της οικογένειας στο εθνικό έδαφος, αφού το επίδομα ανεργίας χορηγείται μόνο στους ανέργους που κατοικούν πράγματι σ' αυτό.

18 Τέλος, εσφαλμένα το ONEM ισχυρίζεται ότι το άρθρο 68, παράγραφος 2, του κανονισμού δεν έχει εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης, υποστηρίζοντας ότι,

για να χορηγηθεί στον άνεργο το επίδομα ανεργίας με αυξημένο συντελεστή, αρκεί να συγκατοικεί με ένα έστω από τα πρόσωπα που αναφέρει το άρθρο 110, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος και ότι, επιπλέον, το ποσό των εν λόγω παροχών «δεν ποικίλλει ανάλογα με τον αριθμό των μελών της οικογένειας». Συγκεκριμένα, η τόσο περιοριστική ερμηνεία της διατάξεως αυτής δεν συνάδει προς τον σκοπό της, όπως αυτός ορίζεται στη σκέψη 16 της παρούσας αποφάσεως (βλ. συναφώς απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, C-66/92, Acciardi, Συλλογή 1993, σ. I-4567, σκέψεις 22 έως 26).

19 Ομοίως, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα του ONEM και της Βελγικής Κυβερνήσεως ότι το άρθρο 68, παράγραφος 2, του κανονισμού δεν έχει εφαρμογή στην επίδικη εθνική κανονιστική ρύθμιση για τον λόγο ότι η ρύθμιση αυτή δεν θέτει ως προϋπόθεση την κατοικία στο κράτος μέλος υποδοχής, αλλά εξαρτά τη χορήγηση του επιδόματος ανεργίας με αυξημένο συντελεστή από την απόδειξη συγκατοικήσεως του ανέργου με τα μέλη της οικογένειάς του, προϋπόθεση που δικαιολογείται ιδίως από την ανάγκη να ελέγχεται αν ο άνεργος πράγματι φέρει το βάρος της συντηρήσεώς τους.

20 Συναφώς επιβάλλεται η υπόμνηση, στην οποία προβαίνει ορθά η Επιτροπή, ότι η έννοια «μέλη της οικογένειας» ορίζεται, για την εφαρμογή του κανονισμού, στο άρθρο του 1, στοιχείο στ', περίπτωση i, και ότι, σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, όταν μια νομοθεσία θεωρεί ως μέλος της οικογένειας μόνον το πρόσωπο που ζει υπό τη στέγη του εργαζομένου, ο όρος αυτός θεωρείται ότι πληρούται όταν η συντήρηση του εν λόγω προσώπου βαρύνει κυρίως τον εργαζόμενο.

21 Λαμβανομένου υπόψη του ορισμού αυτού, το άρθρο 68, παράγραφος 2, του κανονισμού πρέπει να ερμηνευθεί ως έχον εφαρμογή σε εθνική κανονιστική ρύθμιση που εξαρτά τη χορήγηση του επιδόματος ανεργίας με αυξημένο συντελεστή από τη συγκατοίκηση του ανέργου με τα μέλη της οικογένειάς του των οποίων η συντήρηση τον βαρύνει.

22 Προκύπτει επίσης ότι, εκτός και αν χάσει η συγκεκριμένη πτυχή του ορισμού «μέλη της οικογένειας» την πρακτική της αποτελεσματικότητα, η ανάγκη ελέγχου που επικαλούνται το ONEM και η Βελγική Κυβέρνηση δεν μπορεί να δικαιολογήσει την επιβολή όρου συγκατοικήσεως που έχει ως συνέπεια να μην μπορεί το επίδομα ανεργίας με αυξημένο συντελεστή να χορηγηθεί σε άτομο του οποίου ορισμένα μέλη της οικογένειας, των οποίων η συντήρηση τον βαρύνει, κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος.

23 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι μια εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίδικη, βάσει της οποίας η χορήγηση επιδόματος ανεργίας με αυξημένο συντελεστή εξαρτάται από την προϋπόθεση συγκατοικήσεως του ανέργου με τα μέλη της οικογένειάς του στο έδαφος του αρμόδιου κράτους μέλους, αντιβαίνει στο άρθρο 68, παράγραφος 2, του κανονισμού, σε συνδυασμό με το άρθρο του 1, στοιχείο στ', περίπτωση i.

24 Πρέπει να διευκρινιστεί ότι η ερμηνεία αυτή, που απορρέει από τα άρθρα 68, παράγραφος 2, και 1, στοιχείο στ', περίπτωση i, του κανονισμού ισχύει για όλη την περίοδο την οποία καλύπτει το προδικαστικό ερώτημα, καθότι οι εν λόγω διατάξεις δεν τροποποιήθηκαν κατ' ουσία κατά την περίοδο αυτή.

Επί των δικαστικών εξόδων

25 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Βελγική και η Ισπανική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με απόφαση της 24ης Μαΐου 2000 το Tribunal de travail de Mons, αποφαίνεται:

Μια εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίδικη, βάσει της οποίας η χορήγηση επιδόματος ανεργίας με αυξημένο συντελεστή εξαρτάται από την προϋπόθεση συγκατοικήσεως του ανέργου με τα μέλη της οικογένειάς του στο έδαφος του αρμόδιου κράτους μέλους, αντιβαίνει στο άρθρο 68, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996, σε συνδυασμό με το άρθρο του 1, στοιχείο στ', περίπτωση i.

Gulmann Puissochet Cunha Rodrigues

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Οκτωβρίου 2001.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του τρίτου τμήματος

F. Macken